

Свѣћа Земља
(сајтелијски снимак)

ХРИСТОС НА ЗЕМЉИ – ЗЕМЉА ЖИВИХ

✧ *Јерусалим, Педесетница 2000. године.*¹⁾

Ево нас у Јерусалиму, године Спасове *Двехиљадије*. Ево нас у Граду Божјем, на Светом Сиону, Мајци свију Цркава, Митрополији Старог и Новог Адама, Старог и Новог Израиља.

Шта ми као Црква Божија – Једина Света Саборна и Апостолска, Црква Православна – имамо да кажемо у овом *времејпросјору* (εἰς τὸν χιλιετηρίον)? Какво сведочанство да дамо и какво сведочење да посведочимо пред Трећом хиљадугодишњицом Хришћанства у историји човечанства?

✧

Један мудар човек рекао је овде у Јерусалиму, пре близу три хиљаде година: „Шта је било, то ће и бити; шта се догодило, то ће се и догодити. *И нема ничега новога ѿод сунцем.* Ко проговори и каже: Ево, ово је ново! – већ је било у вековима који су иза нас“ (Књ.Проп.1,9-10). Тај што је то изрекао, јесте мудри и славни цар Соломон, градитељ првога Храма Богу Аврамовом и Исаковом и Јаковљевом овде у Јерусалиму, премудри философ, прическазатељ и песник, Свети Пророк и Еклисијаст, то јест *Црквојројоведник*.

Негде петнаест векова после њега, опет овде у Јерусалиму, један други Јерусалимљанин, Свети Јован Дамаскин, поводом тих Соломонових речи даће једно ново сведочанство, које је и наше данас овде у Јерусалиму, а то је: да има Нешто *Ново ѿод сунцем* – то је *Догађај Христос на Земљи*.

¹⁾ Слово изговорено на Свеправославном симпозиону у Јерусалимској Патријаршији, на општу тему: „Сведочење Цркве у Трећој Хиљадугодишњици“, Свети Град Јерусалим, 11-19. јуна 2000.

„Јер благовољењем Бога Оца, вели Свети Дамаскин, Јединородни Син и Логос Божији и Бог, Који је у наручју Очевом, Једносуштни Оцу и Светоме Духу, Предвечни, Беспочетни, Који у почетку *Јесѿе* (δὲ ὄν), и код Оца Јесте, и Бог Јесте, Који је у обличју Божијем, приклонивши небеса (над сунцем и под сунцем), силази на Земљу, снисходећи Својим слугама, неизрецивим и несхватљивим снисхођењем, и велику Божију о човеку пучину човекољубља открива. Јер Бог будући савршен, Он човек савршен постаје, и збива се од свега новог Најновије, *Једино Ново ѿод сунцем*“ – и изнад сунца и свих сунаца, додајемо ми. И тако овде у Витлејему, у томе „Дому Хлеба“, додаје Свети Дамаскин, „Логос постаје тело од Духа Светога и Марије Дјеве и Богородице, и бива Месија – Посредник Бога и људи, као Једини Човекољубац“.²⁾

Сишао је *овде* и *сага*, на Свету Земљу, пре 2000 година, дошао, дакле, на Земљу и у Свемир, Господ и Бог и Спас наш Исус Христос, оваплоћени и очовечени Бог и Богочовек. И у Лицу Исуса из Назарета, Апостоли и малобројни у почетку хришћани, међу којима су први били Јевреји а затим Јелини, видели су и препознали Сина Божијег, Месију-Христа, Богочовека, Спаситеља свега света, свега свемирскога *времејросѿора*, и свега што је у простору и времену, све творевине Божије видљиве и невидљиве.

Апостоли, први хришћани, рана Црква, видели су у Лицу Христовом управо то што вели Јерусалимски црквоповедник, презвитер и монах Јован Дамаскин: од свега новог Најновије – *Једино Ново ѿод сунцем*. То јест, видели су и Онога Првочетнога *Творца* свега света и свих векова, али и Онога на крају векова и историје дошавшег и долазећег *Новоѿвориѿеља* и *Сѿасиѿеља* свега света и рода људског. Видели су у Исусу Христу обећаваног и најављиваног од Бога, а од свих народа очекиваног (Мт.12,21; Ис.4,10; 42,4; 1Мојс.49,10) Посланика Божијег, *Месију-Христѿа*, и у Лицу Његовом препознали и доживели и окусили и приопштили се

²⁾ Тачно изложење Православне вере, 45. РГ 94, 984.

Божанскоме и свесветскоме *Алфи* и *Омеѿи*, Почетку и Првину, и Крају и Пуноћи свега *Времејросѿора*, свих Небеса и све Вечности. Видели су и доживели у Христу остварење, од Пророка пророкованог и од Видилаца преднајављенога, откривења и остварења *Великога Савеша* Свете Тројице (Ис.9,6), савета и плана, промисла и воље Предвечнога *Благовољења Божијег* о свету и човеку, од његовог предвечног намерења још пре настанка света до његовог есхатолошког испуњења у Вечном животу Царства Божијега.³⁾ А то је оно исто што је Свети Апостол Павле написао Ефесцима: да је „Бог благословио нас у Христу сваким благословом и благовољењем, пре постања света, предодредивши нас Себи у љубави на усиновљење, у Љубљеноме Сину Своме, обзнавивши нам тајну воље Своје, по благовољењу Своме, које унапред одреди у Христу, за остварење пуноће временѿа, да се све састави и возглави у Христу што је на небу и што је на земљи“ (Еф.1,3-10).

То је она надумна и свечудесна *Тајна Христѿова*, о којој за Апостолом Павлом тако богонадахнуто говоре Свети Оци, а нарочито Свети Максим Исповедник,⁴⁾ сведочећи да се у тој Богочовечанској *Тајни Христѿа* открива најсрдчнији и најдубљи бездан Очевог Благовољења (Εὐδοκίας=Свеблаге Воље и Доброће Божије), и први и последњи циљ ради чега је све створено и зашта је све назначено. Тај циљ је: да се Божанство и човечанство сједини у једној Ипостаси – Личности Христа Богочовека, без губитка, измене или умањења било божанске било људске суштине и природне пуноће. И све је то дело Божије љубави и човекољубља, како кажу Свети Оци Атанасије и Максим: Бог се из љубави очовечује да би човека обожио. Или опет исто то само другим речима:

³⁾ Види Св. Максим Исповедник: „Велики Савет Бога и Оца јесте она ђутљива и скривена тајна Домостроја спасења, коју је открио Јединородни Син испунивши је Оваплоћењем, и тако је Сѿм Он постао Анђео (=Весник) Великог и предвечног Савета Бога Оца“ (РГ 90, 1136).

⁴⁾ У познатом 60. *Одговору Таласију*, РГ 90, 620-625.

„Син Божији постаје Син човечији да би човека учинио сином Божијим“.⁵⁾

Ту тајну и догађај, који се зове *Христос на Земљи*, предвидео је опет и пророчки наговестио, пре три хиљаде година, исти већ споменути Јерусалимљанин Соломон, када је у својим *Причама*, устима саме Премудрости Божије, рекао: „Господ ме је саздао (ἐκτίσέ με = *саздао ме*, по преводу LXX; док су Акила, Симах и Теодотион јеврејски глагол *qanani* превели са ἐκτίσέ με = *сīшекао ме је, имао ме је*) за почетак путева Својих на дела Своја, пре века утемељи ме у почетку..., пре свих гора рађа ме“ (Приче 8,22-25).

И опет, петнаест векова касније, један други Јерусалимљанин, Свети Козма Мелод, Епископ града Мајуме (код Газе) и побратим Светог Дамаскина, протумачио је те речи Соломонове потпуно *христолошки*, где Сам Христос као Премудрост Божија говори: „Отац ме пре векова рађа као Творачку Премудрост, за почетак путева на дела Своја створи ме, која се сада мистички извршавају. Јер Ја као Логос Божји, по природи нестворен, усвајам називе онога што сам сада на Себе узео (поставши човек)“.⁶⁾ Познато је свима црквеним људима и богословима, да је овде Свети Козма у тумачењу наведених речи из Соломонових *Прича* применио их на Христа на Тајној Вечери, на Христа Божанствене Литургије – Евхаристије, применио, дакле, на *Тајну – Догађај* који се зове *Христос на Земљи*; конкретизовао је тај лично-саборни догађај Христа Богочовека до највишег степена, када Христос заиста постаје за нас у Цркви *Хлеб Живоїа* и *Земља Живих*.

Ова Тајна-Догађај Христос, и састоји се у томе да је Он истинити Бог и истинити Човек, али Један и Јединствени Богочовек, састављен из Своје две природе и вечно остаје у

⁵⁾ Св. Атанасије Велики, *О оваплоћењу Логоса*, 54; Св. Максим, *Главе о шеологији и икономији* 5, 74.

⁶⁾ *Канон на Велики Четивршак, песма 9*, где се пева Христова Тајна Вечера са Апостолима на Сиону. – Још пре Св. Козме слично је писао Св. Анастасије Синајски, *Пишања и одговори*, 42. PG 89, 593.

Своје две савршене природе и воље и енергије, као *Једна Сложена Ипосīас* (μία σύνθετος ὑπόστασις) једнога и јединственога Богочовека, али не „једна сложена природа“ (μία σύνθετος φύσις), како погрешно уче јеретици монофизити, јер се у том случају губи наша људска природа у Христу и тиме наше стварно и вечно спасење.⁷⁾

Ово тумачење Светога Козме у песмама о Тајној Вечери Христовој и нашем учешћу и заједницењу у њој, то јест у Св. Евхаристији у Самоме Христу Оваплоћеном, ослања се на познато тумачење Светог Атанасија Великог, када велики Александријски Архиепископ и Патријарх, један од највећих сведока јеванђелског Православља у досадашњој двехиљадугодишњој историји Цркве, тумачи⁸⁾ Соломонов израз у *Причама* 8, 22: „Господ ме је сīворио за ѿчешка ѿшева Својих на дела Своја“ и говори да и израз „сīворио ме је“ (макар то био и нетачан превод, уместо „*имао* ме је“, но такве „грешке“ само још боље показују да православна теологија не почива на језику и речима и филологизирању или философирању о њима, него на *чињеницама* и *догађајима* Божанског Откривења) показује и доказује да је Христос, као Предвечна Премудрост Божија, као Вечни Јединородни Син Божији, свемоћни Творац и Уметник целокупне творевине, Он исти Својим добровољним и спасоносним Оваплоћењем и Очовечењем постао *сīворење=човек*, ради спасења Свога створења човека и све Своје творевине. И зато говори Свети Григорије Богослов (и то понавља Свети Дамаскин у *Божјим песмама* наше Цркве): „Онај Који је од вечности *Сушїи* (=Посїојећу), сада очовечењем *їосїаје* (ὁ ὢν γίνετα), Беспочетни сада започиње (ἀρχετα=*гобија ѿчешак*), Бестелесни се оваплоћује, Логос-Реч се отеловљује“.⁹⁾

Укратко речено: тумачење Светог Атанасија о Христу као Премудрости Божијој, Коју Бог Отац од вечности *има*

⁷⁾ В. Св. Софроније Јерусалимски, *Синодска ѿсланица*, PG 87/3, 31 68-72.

⁸⁾ У 2. књизи *Проїив Аријанаца*, нарочито §§ 64-80.

⁹⁾ Св. Григорије Богослов, *Слово* 38, 2.

као Сина Свога, али и коју *ствара* приликом Христовог оваплоћења као Човека, посведочује веру Цркве да Својим оваплоћењем Син и Логос Божији, Премудрост Божија, у *Своје дође* и *Својима дође* (Јн.1,10-12), дакле у свет дође, у свет и човека које је Он створио и који припадају Њему, јер је Бог Отац, стварајући свет и човека *кроз Сина и за Сина* (Павлово δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν – Кол.1,16), посвуда у сваку твар упечаћивао и уписивао Његово *име*, тако да, када Син дође у свет и постане човек, свуда ће налазити *слова* Своја – *логосе* и *логосности* Своју, по оцу Јустину Поповићу,¹⁰⁾ а то су они „οἱ λόγοι τῶν ὄντων“ (=словесни, умни, разумни принципи бића), по Светим Оцима, нарочито Св. Максиму Исповеднику, који се нарочито, *првенствено* и *финално* налазе у човеку као *слици* и *прелици* Божијој, као икони и подобју христоликом, тј. бићу по саставу христорошком и по назначењу христоцентричном. То и јесте истинско Јеванђеље, *Вечно Јеванђеље* (Откр.14,6) – Вечна *Благовест* Божија о човеку, за човека, и унутар човека и човечанства, у срцу свецеле творевине. То је *Благовест* Свете и Човекољубиве Тројице, Предвечног *Великог Савеша* Благовољења и Љубави Божије, то јест Живоначалне Тројице као Архетипа *Сабора=Цркве=Вечне Заједнице*. Јер се, по богонадахнутим речима Светог и Великог Фотија, „Јединство Свете Тројице *сацрквило* (ἐκκλησιασασα) јединственом одлуком воље Своје“¹¹⁾ у Својој Предвечној *Великој Савешу* (Ис.9,6) и тако је Тројица створила сав свет и род људски, наменивши га да постане у Христу *Тело=Црква=Сабор* све деце Божије и свеколике творевине Свете Тројице.

То је то Јеванђеље Божије, *нова, сверадосна Благовест* спасења и обожења свих људи и свега створења у Христу Богочовеку, и то је оно што ми данас, као Православна Като-

¹⁰⁾ Тему о *логосности* износи о. Јустин у свим својим делима, нарочито у „Философским урвинама“, Минхен 1956.

¹¹⁾ Св. Фотије Цариградски, *Омилија* 9, 9.

личанска Црква Христова, Црква Свете Тројице, сведочимо и проповедамо пред светом и човечанством на крају *Друге* и почетку *Треће* хиљадугодишњице Хришћанства. То је она позната Православна Христорошка космологија и антропологија, сотириологија и есхатологија, коју посведочавамо ево пуних 20 векова, и то пре свега безбројним сазвежђима Светих: Апостола, Мученика, Светитеља, Исповедника, Подвижника, Верних ученика и следбеника Христових, свих оних „*облака Сведока*“, како веле Свети Апостоли Павле и Јован, свих који иду верно за Христом и пред којима је и међу којима је увек на челу, и у средини, и на крају „*Начелник и Савршишћел вере*“ Исус – Предвечно *Јагње Божије*.¹²⁾

Зато је за православно схватање и осећање, за истинско црквено искуство и доживљај, сва структура и квинтесенција света *антропоолошка* и *христоценрична*, и отуда је истинско спасење света и историје, свега *хорохроноса*, само у Христу Оваплоћеном и Очовеченом, у Христу надсветском и космичком, у Христу Богочовечанском и Небоземном, у Христу црквеном и литургијском, у Христу Распетом и Васкрслом. Отуда с правом сведочи Св. Максим Исповедник, тај ретки међу Светим Оцима христорош и мистагог, да „тајна оваплоћења Логоса Христа садржи у себи силу и значење свих скривених загонетки и праобраза у Светоме Писму и право познање свих видљивих створења Божијих. И онај ко познаје тајну Крста и погребња Христовог, тај је дознао *логосе* свега предреченога, а ко је упућен у неизрециви смисао Васкрсења Христовог, тај је познао крајњи циљ ради којег је Бог све претходно створио“.¹³⁾

¹²⁾ Јевр.12,1; Јн.1,29; Откр.5,6; 7,13-17. – Св. Симеон Нови Богослов пише: „Христос је Првина, Средина и Крајња Савршеност, јер је у свима, првима и средњима и последњима, као у првима. Јер у њему нема неке разлике међу њима, као што нема ни Варвара ни Скита, нема Јелина ни Јудеја, него је све и у свему Христос“ (Кол.3,11). (*Главе шеолошке и практичне*, друга стотина, 1. S. Ch. 51 bi s, Par i s 1980, p. 120). – О Христу као *Јагњешу Божијем* види 1Петр.1,20 и Св. Максим Исповедник, *Одговор Таласију*, 60. PG 90, 620-625.

¹³⁾ *Главе о шеологији и економији* 1, 66. PG 90, 1108.

Знамо сви ми врло добро да се данас, уосталом као и раније, износе пред човека на овом светском вашару или сајму, разноразна „спасења“ за човека и свет, разноразни „нови светски поретци“ и „самоостварања“ за човека. Српски велики духовник и богослов Јустин (Поповић) с правом је у наше дане говорио да је овај наш свет „вашар богова“, где сваки од тих псевдобогова излаже своје готове рецепте „религије спасења“, своја псевдобогослужења, бољерећи човекослужења и идолопоклонства, али је човекова велика одговорност у томе да у овоме свету и животу, јер други му није дат нити ће бити поновљен у неком другом „циклусу“, изабере Правог и Истинитог Бога, Онога које је *Једино на њошребу* (Лк.10,42).

Ми православни, знајући у Кога смо поверовали (2Тим.1, 10-12; 1Јн.1,1-3) и имајући за потврду и залог истинитости вере своје Духа Утешитеља (Јн.14,16-17.26; 15,26; 16,13; 1Јн.3,23-24), исповедамо и сведочимо Христа, Сина Божијег и Сина Човечијег, као једини „*Пуш, Исџину и Живош*“ (Јн.14,6), као Јединог Спаситеља и једино истинско и вечно спасење света и човека. Јер знамо кроз стално призиваног у Цркви и од Бога Оца дарованог нам Духа Светога, Који се у нама у Цркви моли „узасима неисказаним“ (Рим.8,15-16.26), и невидљиво али осетљиво јавља се и делује епифанијама благодатним и посведочује нама и свету – а нарочито у ове дане Педесетнице коју прослављамо – да „*нема другога Имена њод небом данога људима којим бисмо се могли сјасџи*“ (Дап.4,12), осим Имена Исуса Христа, и Тога *Расџеџога и Васкрслога*, у Коме имамо живот вечни, усиновљење Оцу, обожење Духом Светим, обогочовечење у Богочовеку.

Само Христос јављени на земљи Оваплоћењем, Крстом и Васкрсењем, посведочени Духом и прослављени од Оца као Син Божји Јединородни и Син Дјевин Првородни, открио је свету и роду људском Јединог Живог и Истинитог Бога, Кога иначе „нико никада није видео“, нити би икада могао видети ни познати, да Сами „Јединородни Син Божији, Који

је у наручју Очевог“, није Га *ошкрио* (ἐξηγήσατο=показао, објаснио, извео на видело и објавио – Јн.1,18), и у Себи показао, и нас Њему привео и у вечну Божанску заједницу љубави и живота сјединио. Јер, по речима Св. Григорија Паламе, без Христовог Боговаплоћења, највише што би ми људи могли знати о Богу то су само неки бледи и безлични трагови Његови у нама и у свету, „*нека само енерџија зајажана у сџворењима* (ἐνέργεια τις μόνον ἐνθεωρούμενη τοῖς κτίσμασι), као што су говорили неки древни немудри мудраци и као што то сада говоре заблудели следбеници Варлаама“,¹⁴⁾ или ускоучени следбеници Ајнштајна, свеједно.

Ово Божанско *јављање* и *ошкривење* Бога Сином Његовим Јединородним, овај, како вели Св. Јован Јеванђелист, Божански ἐξηγητής, није нешто друго него Сами, самоипостасни=самолични Христос Богочовек, Који је, поставши истински Човек, *Собом и у Себи*, а не само Својом науком или Хришћанском религијом, открио и пројавио и показао Бога Вечноживог и Истинитог. Јер Он није постао звезда, ни Анђео, ни било које друго биће и створење, него је постао Човек: „Јер се не прихвати Анђела, него се прихвати и присаједини семену Аврамовом“, то јест природи људској, „да у свему буде подобан браћи“ Својој – људима (Јевр.2,16-17), пошто се Оваплоћењем и Очовечењем са нама људима сродно и ородио.

Ова истина и овај догађај имају неизмерно велики, темељни, крајеугаони и крајегранични значај и важност, и то ми данас поново посведочујемо: да наш хришћански, у Христу Откривени Бог, јесте *Бош Човекољубац*, Коме је човек најмилије од свих створења, од свих бића небеских и земаљских, и да то показује и доказује управо Христово јављање на земљи и Оваплоћење=Очовечење.

А зашто је то за нас људе тако и толико важно и значајно казује нам Свети Дијадок, Епископ Фотике у Епиру, на Балкану (с почетка 5. века), својим виђењем и речима: „У лику и слави

¹⁴⁾ Св. Григорије Палама, *Омилија* 16, 19.

Сина Јединороднога јавља нам се невидљиви и *без-облични* (ἀνείδεος) Бог Отац, јер је тако благоволео Бог да Његов Логос оваплоћењем дође, и постане наш људски лик-облик, остајући у Својој свемоћној слави, да бисмо ми људи, гледајући у Његовог славног људског тела видљиви и опипљиви лик – јер лик гледа и види лик – могли, када се очисти наш лик, гледати лепоту Васкрсења као на Богу (ὄσπερ ἐπὶ Θεοῦ)... Јер је заиста то и долично да ће они, којима ће Бог у будућем веку царовати, моћи вечно и познатљиво да гледају свога Господа, што би било немогуће да није Бог Логос Својим очовечењем дошао у наш људски лик и облик¹⁵⁾

Ова човекољубива изначална, предвечна воља Божија и Христовоцентрично Божанско дело спасења свега света у Христу као Богочовеку, значи да је Бог тако назначио да у Сину Своме Јединородном, Који је вечно *у наручју Очевом* (Јн.1,18), буду и човек и сва природа људска *усиновљени* Богу у Сину Његовом Јединородном (Еф.1,4-6), Који је постао, и вечно остаје, Син Човечији, да би „они које Бог унапред позна, њих унапред и одреди, да буду саобразни лика Сина Његовог, да Он буде Прворођени међу многим Браћом“ (Рим. 8,29). Ово, у ипостасном јединству са Вечним Сином Божијим, *усиновљење и унаручење* наше Богу Оцу, дато је Јеванђељем Божијим¹⁶⁾ само нама људима међу свим створењима Божијим, а није дато Анђелима, који зато „желе завирити“ у то Богодано нам Јеванђеље Христа Спаса и у оно што оно садржи и собом носи и даје (1Петр.1,12).

А шта је то тако велико и прелепо у Јеванђељу, у шта и Анђели желе *да завире и погледају*, и у њему се огледају, казује нам Свети Анастасије Синаит, опет један Христов сведок из ове Свете Земље Божије и наше. „Мени се чини, вели овај Светитељ, да Анђели желе да – кад би могли – и у њи-

¹⁵⁾ Св. Дијадох Фотички, *Визија* 21. S. Ch. 5bi s, Par i s 1966, p. 175-6.

¹⁶⁾ А по Светим Оцима Максиму и Палами: „Јеванђеље Божије јесте послање Божије људима кроз Сина Оваплоћеног, Који онима који у Њега верују дарује вечно обожење“.

ховој природи, као што се у нашем телу настанио Бог Логос, да се и у њихову настани Он, пошто је и њу створио. Желе, такође, да се и њихова природа од нас људи поштује поклоњењем и прослављањем, и, седећи на престолу Херувимском, у наручју Очевом, као и наша природа у Христу, буде поштована поклоњењем од њих и од све видљиве и невидљиве твари... Кажем, да желе Херувими и Серафими да имају такву смелост и слободу пред Христом, какву је имао љубљени ученик (Јован) када је – на Тајној Вечери – наслонио се на груди Његове; и као жене грешнице које су Му миром помазале и омиросале ноге. И још да кажем нешто веће од свега. Христос рече да, када дође у дан суда, покренуће се Силе Небеске страхом и трепетом од Њега, а праведне људе Он ће поставити за Своју трпезу и Сам ће их служити као Створитељ и Спаситељ њихов. Та су и таква су добра дарована нам од Христа, у која и Анђели желе да завире, то јест да уђу у њих¹⁷⁾

∴

Човек је створен као Боголико и Христочежњиво биће и зато, у најдубљим основама свога бића, чезне за својим Архетипом и Прволиком, за Првоиконом и Првообразом, Који је Христос, Син Божији Јединородни, и у Њему и са Њим сва Света и Живоначална Тројица. Човек као *личност*, а све друго у човеку и око човека је мање од тога, жарко жели и стреми за *личним оишћењем и заједничким* животом, за достигнућем пуне и личне *заједнице живоћа и љубави вечне*, јер је за то и на то створен и назначен, обдарен, талентован и способан. Нема човека неталентована, необдарена и неспособна за љубав и живот у личној и дружевној заједници.¹⁸⁾ А то је зато што је извориште и огњиште, стремилиште

¹⁷⁾ Св. Анастасије Синаит, *Пишања и одговори*, 77. PG 89, 705.

¹⁸⁾ Зато је Св. Василије Велики (*Оиширна правила*, 3; PG 31, 917), насупрот Аристотеловом да је човек „πολιτικὸν ὄν“ што обично преводје као „*друштвено биће*“, сведочио да је човек „κοινωνικὸν ὄν“ тј. *заједничко, дружевно биће*, дакле, биће *иersonално-комуникативно*.

и средиште људскога, и личнога и свечовечанскога бића, Бог као *Светија Троица*, као вечна и бесмртна *Заједница* Трију Божанских Лица, *самосвојних* али исто тако и *заједничних*, *Бесмртних* и *Вечноживих* Личности. Отуда је и спасење, то јест пуноћа и право остварење и савршење=савршенство човека, једино у Светој Троици, у заједници Вечне Љубави и Вечног Живота Оца и Сина и Светога Духа.

Ето, то је за род људски и за сва створења Божија, духовна и материјална, омогућио и остварио, оваплотио и лично-саборно конкретизовао Христос Спаситељ, дошавши на Земљу пре 2000 година, и Собом као Богочовеком, у Цркви, или још тачније као Црква, као Богочовечанска Заједница Бога и људи, постао за нас истинска и вечна *Земља Живих*, како смо назвали други део наше данашње теме, нашег веровања, исповедања и сведочења пред светом на крају *Друге* и на почетку *Треће* хиљадугодишњице Хришћанства.

Познато је свима нама, опет понављамо, да постоје данас у свету и човечанству, многи „моделі спасења“ и „усрећења“ човека и човечанства; нуде нам се и намећу многи богови и божанства, многи *имици*, тј. идоли и космоидоли. Један од њих је и познати козмоидол „вечног кружења“ и „рециклаже“, такозване метемпсихозе и реинкарнације, „повратка свега на почетак“, и опет тако „Јово наново“, што каже наш народ: „где си био – нигде, шта си радио – ништа“! Тај зачарани круг или кругови, без краја и почетка, без стварног *заживљења* и истинског уласка у *прави* и *неипаворени живои*, и без још стварнијег, тј. још неостваривијег *изласка*, тј. достигнућа надсмртности, достизања до несмртног или *неипролазног* и *неипроагливог* циља и пуноће живота, осим у сигурну смрт и тамни гроб без васкрсења (свеједно да ли овај наш иловачни и земљани гроб, или свемирски и свекосмички гроб, услед смрзавања или сагоревања свега у Универзуму), тај и такав *козмоидол=свеионазор* био је познат у свету до Христа, и неминован је увек и довека у свету без Христа и мимо Христа, где је крај „свих и свега *смри*“ (1Кор.15,26), и гроб и „храна црвима“ (Праведни Јов) задња станица сваког пута и

путовања. Богочовек и Спаситељ Васкрсли Христос, Победитељ смрти и разоритељ ада, зато и јесте **Једино Ново под сунцем**, и изнад свих сунаца, галаксија и универзума, зато што је Он, поставши истински Човек али и оставши Истински Бог, ушао сав Својом људском природом сједињеном са Божанством у смрт и пакао, и изнутра победио смрт и уништио вечни ад, и творца смрти – ђавола свезао и разоружао (Јевр.2,14; 1Јн.3,8), и тиме роду људском отворио *йуи нови* и *васкрсни у живои нови*, вечни и бесмртни (Јевр.10,20; 1Кор.15,20-23; Рим.6,4.22--23). Васкрсење Христово и наше васкрсење са Њим, и за Њим, и у Њему, једини је и временски и вечни смисао и пуноћа људског бића, живота и бесмртности. Зато је наша хришћанска, православна вера – вера Васкрсења, а не вера *iproгреса* – „у воденици смрти“.

Ништа, у суштини, није боље ни са разним мистикама и мистицизмима, који мање-више сви деклинирају једном крају: да крај наш, конач и кончина свега и свих јесте – *скончање* и *окончање* живог психофизичког човека, лична смрт и обезличење, макар се то звало и неко „блаженство“, но без стварно *блажених*, неки „живот“ без истински *живих*, нека „козмичка симпатија“ или „љубав“, но без стварно *љубећих* и *љубљених*, некаква „Нирвана“, у којој нестајемо у *Неком* или *Нечем*, у апсолутном *Све* или *Ништиа* (што је у крајњој линији свеједно), што се можда може и назвати „Богом“, али то сигурно није **Живи** и **Истинити** Лични=Триипостасни=Триличнозаједнички **Бог**, Који нам се Открио и Јавио у Христу, него је то неки „Божански Ургрунд“, Абисус и *Бездан*, нека метафизичка „Црна рупа“, која све и сва гута, као некада у грчкој митологији бог Кронос који гута сопствену децу, а богиња Хера и интелигентни Зевс и Атина-мудрост, нису успели да изведу нити су могли извести антички свет из „*свејегућег Ага преисјодњег*“, нити ће то моћи да учини наша савремена супер-техничка, електронска или силиконска, калифорнијска, или свеједно која цивилизација.

Истина, Свети Оци Православне Цркве говоре и сведоче да је Бог бескрајна и надбитијна „*йучина сушйине бића*“ (πε-

λαγος οὐσίας, како вели Св. Григорије Богослов),¹⁹⁾ али они исто тако сведоче да није та суштина Божанства узрок Бога Живог и Истинитог, Бога као Тројице, нити Бога као Творца свега бића и свих створења, него је *узрок* и *извор* у Богу: Свељубећа, Вечна и Надсуштаствена *Ииосѿас*=*Личносѿ Бога Оца*, Који предвечно рађа и има Свога Сина Јединороднога и исходи и има Свога Духа Свесветога. Бог Хришћански, Откривени и Јављени свету и човеку у Тројици, као Тројица Једносуштна и Нераздељива – Он јесте безузрочни *Узрок* и самосвојни *Извор* свега бића и сваког бића, свега живота, љубави и бесмртности, и сваког живог и личног, љубећег човека и људске личносно-саборне заједнице човечанства, рода Адамовог. Христос као „*Јеган од Свеѿе Тројице*“ дошао је од Предвечног Оца на Земљу и постао истински Човек, *Нови Адам* и Родоначалник обновљеног рода људског, и као такав остао истински Богочовек на сву вечност, а са Њим и за Њим дат је свету и човеку и „*Друзи Ушешиѿель*“, Дух Свети (Јн.14,16.26), Чији богоначални и животворни и обновитељски и преображајни *Силазак* празнујемо ових дана овде на Сиону, као историјску и есхатолошку *Пегесеѿницу* у Цркви и у свету.²⁰⁾

¹⁹⁾ Слово 38, 7 и 45, 3.

²⁰⁾ О историјском-есхатолошком значају Педесетнице види: Свети Максим Исповедник, *Одговор Таласију*, 65, *схол. 44*. РГ 90, 780-1. – Да додамо овде, у вези *мисѿицизма*, још и парадоксално али истинито и благодатним искуством у Цркви потврђено, оно што Свети Оци говоре и сведоче за Христа, називајући га апофатичким изразом „*Пребожанствени*“ (= *Нагбожанствени*) **Богочовек** – Ὑπερθεος Θεάνθρωπος, како се Христос назива у богослужењу наше цркве (*Ексайосѿилар б. гласа*), заједно са Светим Ареопагитом и Св. Максимом Исповедником. Овим изразом, и црквеним, духовно-литургијским искуством које стоји иза таквог језика, права библијска, новозаветна, истински хришћанска, благодатна *мисѿика* лично-саборне Цркве у Христу надишла је све светске, космичке, религиозне или пантеистичке мистике „*ѿамних дубина*“, за које Светитељи Бога Живог и Истинитог имају сазнање и опит да су та искуства демонска и за човека разорна, духовно смртоносна и обезличујућа.

Но да се вратимо другом члану наше теме: Христос *Земља Живих*.

Један од посебно великих проблема данас, који постаје све већи и трагичнији, јесте свима нам познати *Еколошки проблем*, тј. питање *живоѿне средине* и *окужења* човека и човечанства. Наша људска животна средина није више само дом или врт око куће, ни село, ни град, него цела наша чађава планета Земља и целокупни Свемир око нас. Загађеност Земље и свега што је око нас и у нама све је већа и слојевитија, комплекснија, тако да скоро све што данас једемо, удишемо, чиме се одевамо, чиме биљке, животиње и њиве наше хранимо и узгајамо – све је већ толико загађено и заражено, да тек треба очекивати последице које нисмо ни мислили ни слутили. (Тако, на пример, по сведочењу једног искусног инжењера агрономије из српског Баната, потребно је неколико година лечења и „откишељавања“ заражене хемикалијама земље, да би сетва донела безбедну по људско здравље храну).

Притом, или још пре тога и важније од тога, наше је људско и биће и живот и окружење далеко више заражено, загађено и окужено грехом и злом, данас посебно свакојаким наркотицима и дрогама, и уопште духовним антиеколошким заразама и психосоматским болестима и трулежима, свакаким ђавољим гнојем и смрадом, којим је човек и његов свет упрљан, разједен и деформисан, а такав сигурно није изашао из руку Пречистог и Свесветога Творца. Јер по речима Светога Писма: Бог је човека – и свет – „створио за непропадљивост, а завишћу ђавољом – и вољном сарадњом човековом – грех и смрт уђоше у свет“ (Прем. Сол.2,22-24).

Зато је управо из тих, да кажемо *еколошких*, тачније речено *соѿириолошких* разлога и дошао Христос с Неба на Земљу као од Бога дати свету Спаситељ, и то не само да донесе и дарује здравље и спасење човеку и свету, него да Сѿм постане и на сву вечност остане наш *живоѿ* (1Јн.1,2; 3,9), наше *вечно сѿасење* (Јевр.5,9), наше истинско душевно и телесно *здравље*, и бесмртност, и Живот Вечни. (Изворно значење речи *сѿасење* – σωτηρία – и јесте управо: *б ѿ ѿ издрав*; σωος: *здрав, целосѿан, целомудрен*).

Зато је у Православљу *Еколоџија* (οἰκολογία) најтешње повезана са *Економијом* (οἰκονομία), наравно са *Божанском Економијом* спасења света и човека. На језицима православних Словена ове су речи тачно преведене: Божанска *Економија* је *Домо-сџрој* спасења, и зато *Еколоџију* треба преводити са *Домо-слов(ље)*, а еколошко питање као *домслов(ес)но* питање, јер је и човек *словесно* (логосно) биће, те и организовање животног *дома*, средине, окружења, треба да је код човека *словесно* (христо-словесно, христо-логосно), тј. богомудро и људски разборито, заиста *домаћинско*, како каже наш православни народ. Православни теолози, који следеју за Светим Оцима, попут о. Александра Шмемана или Митрополита Јована Зизиуласа, то називају *лиџурџијским* приступом свету и животу, *евхарисџијским* служењем и располагањем материјалним светом и животном средином.²¹⁾

Нажалост, и савременој западној, и нашој позападњаченој цивилизацији, а свуда већ по свету скоро свака је цивилизација позападњачена (а у наше време још и горе: *американована*), великодарована нам од Бога за живот и напредак *Економија* овога света, тј. *обрађивање, служење, коришћење*, али и *чување материјалног свеџа* око нас, доброга и сврсисходнога и човеку кориснога – јер је „свако створење Божије добро, и ништа није за одбацивање када се прима – и *користи* (εἰς μετάληψιν) – са захвалношћу (μετὰ εὐχαριστίας), јер се освећује речју Божијом и молитвом“ (1Мојс.1,31; 1Тим.4,3-5), дакле, та Богодана *экономија* материјалног света, зато и створенога и зато датога на расположење и коришћење слободном и боголиком човеку још у Рају (1Мојс.1,27; 2,7.15) – прекинула је сваку везу и однос са Божанском Економијом спасења света и човека, и зато је постала само хоризонтална, само потрошачка и експлоататорска (свеједно да ли комунистичка или капиталистичка), постала је гола *Економија*, те је отуда не-

²¹⁾ Видети од о. А. Шмемана књигу *За живиџ свеџа* (на српском) и од Митрополита Ј. Зизиуласа чланак *Евхарисџијско виђење свеџа*, објављен у „Видослову“, 1, Божић 1993.

миновно и неизбежно дошло до појаве све већих проблема Екологије.

(Неки савремени „*еколошки окреџиџ*“, тзв. „*зелениџ*“ или сличних странака, само су закаснили и најчешће унапред промашени покушаји заустављања захукталих кола тзв. „прогреса“ човечанства, која све убрзаније срљају у катастрофу, јер предлози које они предлажу или мере које предузимају не стављају у центар пажње духовно и психофизичке здравље и спасење **боголиког човека**, и као *линосџим* као *заједнице* (врло је индикативно да је у западној цивилизацији **људска личност** замењена „индивидуом“, а **људска заједница** „друштвом“, а од судбине боголиког човека зависи сва судбина наше планете Земље и свега створенога света), него им је центар интереса „природа“ око нас, а не пре свега *човекова џприрода*, те тако пројављују кроз своју тако схваћену *еколоџију* понајчешће већ познату стару паганску *фвиџлаџрију*, тј. обожавање безличне природе, или Природе, свеједно, и тако премештајући центар са боголиког и христочежњивог човека негде другде).

За нас је овде изузетно истинито и потресно Јеванђелско сведочанство о томе, о правој *еколошкој* трагедији, али и о њеном *сџасоносно* завршетку, које је садржано у Христовој причи о *блудном=расијном сину*, који се одметнуо од оца и „отишао у земљу далеку, и тамо просуо све имање своје живећи развратно“ (на грчком је то још карактеристичније речено: „расуо је сву *сушџину* своју живећи *не-здро*во, *не-сџасоносно*: ἄ-σώτως“), тако да га је захватила *џлад* и оскудица, буквално: *хисџерија*, па је желео макар и свињском храном да се насити, док није коначно у великој, егзистенцијалној невољи „*дошао себи*“ и, кроз препородно и оздрављујуће *џокајање* (μετάνοια=џре-умљење, *џреображај ума исрца*), вратио се у *Очев Дом*, како се и зова Црква Христова,²²⁾ а човекољубиви Отац га је већ предусрео на путу повратка и свесрдно се обрадовао што „овај син мој беше изгубљен, и нађе се; мртав беше, и оживе“ (Лк.15,13-16.17-24). То и јесте разлог и циљ Христовог

²²⁾ Види изузетно садржајан еклисиолошки чланак о. Георгија Флоровског *Очев Дом*, који је о. Јустин (Поповић) објавио у српском преводу у свом часопису „Хришћански Живот“, 1926, бр. 1-2.

доласка на Земљу: да човек себе истинског нађе, и спасен буде; да умртвљен будући својим богоудаљењем, и отуђењем поврати се Богу и себи, васкрсне у Христу и нађе се вечно жив у Очевој Дому, у *Земљи Живих*.

✧

Љубав Божија према човеку тако је велика и човекољубље Његово тако неизмерно, да Бог „тако заволе свет и човека, да је и Сина Свога Јединороднога дао, да сваки који у Њега верује, не погине, него да има живот вечни“ (Јн.3,16). Зато је и рекао Бог преко Пророка Јеремије (38/33,3) човеку, сваком човеку, па и данашњем човеку на крају *Другог Миленијума* Хришћанства: „Господ се издалека и одавно јави њему (говорећи): *Љубављу вечном заволах те*, зато ти и чиним милост“, а то потврђује и Пророк Авакум (3,3-4) сведочењем о Своблагом и Човекољубивом Богу Откривења: „Покрила је небеса врлина Његова, јер *постави силну љубав моћи Своје*“ (што се може још превести са: „и постави моћ Своју као силну љубав“, и такође: „и постави јаку љубав као моћ Своју“ – што значи да је Љубав Божија права *моћ* Његова, или пак: да када се и пројављује силна моћ Божија, она је и тада *љубав*, јер хришћански Бог има битијно Име: „Бог је Љубав“ – 1Јн.4,8.16).

Из љубави према човеку и свету Бог Отац је и послао Бога Логоса, Сина Свога Љубљенога у свет, у целосну људску психофизичку природу, тако да Христос као Богочовек, као Јединородни и „Првородни међу многим браћом“ (Рим.8, 29), Христос као *лично-саборни*, као Заједница и Јединство Бога и Човека, Христос, дакле, *као Црква*, коју Св. Григорије Богослов за Псалмопевцем Давидом назива „*Бој на Сабору бојева*“²³⁾ – да Он буде за нас и за сва створења Божија истинска и вечна *Земља Живих*, узвишенија и савршенија од првобитног Раја на истоку Земље.

Христос Оваплоћени и Очовечени јесте *Живојни Простор* свих људи и за све људе, све творевине и за сву творевину у свим световима Божијим. Бог није створио смрт, нити

²³⁾ Пс.81(82),1. Св. Григорије Богослов, *Слово* 30, 4.

је створио свет и род људски за смрт, него за живот, и то Живот Вечни, „Живот у изобиљу“, како је Св. Христос рекао (Јн.10,10). Зато и каже Псалмопојац Давид: „Јер си избавио душу моју (=живој мој) из смрти, и зато угодићу Господу у *свештосћу живих*“ (Пс.55/56,14); и на другом месту: „Угодићу Господу у *земљи живих*“ (Пс.114/116,9). (*Свештосћ* и *живој* су синоними у Светом Писму, зато је Христос и рекао: „Ја сам *Свештосћ* свету“ и „Ја сам *Живој* свету“). Тумачећи овај Псалом Свети Василије Велики каже: „Овај (наш пали) свет је смртан и он је земља умирућих... а *земља живих* је станиште (=жилиште) оних који не умиру кроз грех, него живе истинити живот у Христу Исусу“.²⁴⁾

Христос као *Земља Живих* не обухвата само небо и само есхатологију, него у Христу за нас улазак у *Земљу Живих* и живот у њој започиње још овде на земљи, у свету и историји, у овом нашем Богоданом *хорохроносу*=*времејросјору*, који се у Хрусту, у Цркви, благодаћу Духа Светога освећује и преображава у Светима, па кроз њих и у њиховој околини и окружењу. У пуноћи пак преобразиће се о *Другој Парусији* Господњој, када ће Христос постати наш вечни и непропадљиви *Хорохронос*, наша вечна и бесмртна *Земља Живих* у Богу Живом и Истинитом, у Сабору и наручју Свете и Живоначалне Тројице.

За православно литургијско, *еклисиално*=*црквеносаборно* схватање и доживљајно благодатно искуство, Богочовек Христос је истовремено и Један и Јединствен, Глава и Темел и Првина Цркве народа Божијега, *Јединородни* Син Божји и *Првородни* међу многим браћом Својом, али је Он исти у Цркви, и као Црква, истовремено и саборан, колективан, заједничан, као *Живојно Смештосће*, као *Простор Живој*, *Земља Живих* – свих и свега. Зато и сведочи Свети

²⁴⁾ *Омилија на Псалом* 114. – Ср. и Св. Атанасије Велики, *Тумачење на Псалме*: „*Земљом живих* се назива небески Јерусалим (Јевр.12,22-24), у који ће ући они који су по Богу живели и подвизавали се, и као победници који су Богу угодили, чути речи: Добро, слуго добри и верни, ући у радост Господа свога“ (Мт.25,21).

Григорије Палама, тај велики богослов и подвижник православног *исихазма* – којим смо ми Православни живели у нашем средњовековљу и њиме преживели тешко иноверно муслиманско петвековно ропство – сведочи у својим делима: Христос у Светима постаје *мириоидиосѿсан*=*милијардолични*, јер се свима даје Сав и у свима је Сав, и сви су у Њему као Богочовеку, у Његовом Богочовечанском телу Цркве, која је „Пуноћа Онога Који све испуњава у свему“ (Еф.1,22-23). Јер је то била и остала предвечна Воља и Благовољење Божије: „Да се све *сасѿави*, и *сједини*, и *саборнизује*, и *возглави* (*ἀνακεφαλαιώσασθαι*=*рекаѿиѿулира*) у Христу, све што је на Небу и што је на Земљи“ (Еф.1,10).

Наводимо, на крају, ово сведочење Светога Григорија Солунскога: „Син Божји није само Своју Божанску Ипостас=Личност – о незамисливог ли човекољубља! – сјединио са нашем природом, и тело на Себе узео одушевљено душом разумном, и на земљи се јавио и са нама људима поживео (1Тим.3,15-16; Варух 3,38), него је – о чуда које превазилизи свако величанство! – сјединио се и са самим људским личностима, присаједињујући Себе свакоме од верујућих кроз причешће Свога светог тела (=у *Евхаристији*), и постаје нама сутелесник (и ми Њему – Еф.3,6), и нас чини храмом Свецелога Божанства, јер у Њему, то јест у телу Христовом, *обиѿава сва Пуноћа Божансѿва ѿелесно* (Кол.2,9)“.²⁵⁾

Ето, то је наше сведочење данас, сведочење Саборно-Католичанске, Православне Цркве и у наступајућој *Трећој Хиљадугодишњици*.

²⁵⁾ *Тријаде у одбрану свешѿених исихасѿа* 1, 3, 38. *Дела* Св. Григорија Паламе, (на грчком), Солун 1962, т. 1, 449.